

Church life in the Province of Scythia Minor
VIA A BISERICIASC ÎN SCI IA MINOR

Drd. Bugiulescu Constantin Valentin

Abstract: *Saint Andrew, the Apostle of the Gets-Dacians (Scythes).As Romanians, we draw our Christian faith from St Andrews's activity, who preached on the territory between the Danube and the Black Sea, later on called Dobrudgea, known from the antique sources as "Scythia Minor".In the 3rd century, the number of these "lay" missionaries increased due to certain Christian prisoners whom the Goths - established on the territory north of the Danube - used to bring here from Asia Minor, where Christianity was known as far back as the "apostolic century". Some of them were ordained as bishops, chorepiscopi, priests and deacons.*

Keywords: **Church, Province, Scythia Minor, missionaries, bishops**

Introducere

Biserica este institu ia divino uman întemeiat cu scopul de a aduce omului cunoa terea cea adev rat i are ca punct final mântuirea lui. Poporul român este un popor ce s-a n scut cre tin pentru c etnogeneza lui coincide eclesiogeneza.

Dacia Roman a încre tinat oficial prin propov duirea lui Hristos de c tre **Sfântul Apostol Andrei**, sau de ucenicii **Sfântului Apostol Pavel** ce a r mas o iarn întreag în Nicopolea Epirului (65-66), i-a continuat existen a în inutul carpato-danubiano-pontic i dup retragerea aurelian din anul 271 acest lucru este dovedit descoperirile arheologice ale vie ii cre tine. Cre tinismul românesc este dovada continuit ii popula iei daco-romane în inuturile carpatice.

O importan deosebit în istoria cre tin a primelor secole ale poporului nostru o are cetatea Tomisului prin episcopia înfin at în primele secolele,devenit apoi important centru metropolitan. Sfântul Apostol Andrei în misiunea sa de propov duire a lui Hristos a trecut prin cetatea Tomisului, capitala provinciei romane Scytia Minor, deoarece era cel mai important centru politic, economic i strategic al provinciei. Pentru romani, Tomisul era foarte important pentru c era principalul port la Marea Neagr al provinciei Scytia Minor i pe aici nu doar c se desf ura întreg tranzitul comercial naval al economiei provinciei, dar chiar numeroase trupe puteau foarte u or veni pe cale maritim aici.

Episcopia Tomisului despre care avem tiri din secolul al III-lea, a avut un rol decisiv în r spândirea cre tinismului în stânga Dun rii i apoi în men inerea lui de-a lungul secolelor.

CAP. 1. inutul carpato-danubiano-pontic în secolele II - IV

În anul 106, împ ratul Traian a cucerit o parte din teritoriul fostului stat al geto-dacilor, condus de regele Decebal, care a fost transformat în provincie română (Transilvania, Banatul, Oltenia și o parte din Muntenia de mai târziu).

În Dacia Traian (România de azi) se crede că primii cre tini au fost adu i cu armata i cu coloni tii în anul 107 i-n tot timpul st pânirii ei de Romani. **Legiunea V-a Macedonia** a fost mutată spre sfâr itul secolului I tocmai din Palestina, leag nul cre tinismului (unde s-a botezat cel dintâi pagân i acela chiar roman a fost: suta ul Cornel), în Dobrogea, la Troesmis (=Iglita), iar în urma cuceririi Daciei, la Potaissa, Turda de azi. De asemenea, „aceast p trundere s-a putut face i prin osta ii romani, între care desigur au fost i cre tini, adu i în Scythia Mic pentru paza grani ei nordice a statului, mai ales din provinciile orientale ale imperiului i din Peninsula Balcanic .”¹ În timpul împ ratului Septimiu Sever (193-211) legiune a XIII-a Gemina își avea tab ra în Apulum (Alba-Iulia), a V-a Macedonica în Potaissa. Pe lâng ele mai erau în Dacia i o mul ime de trupe auxiliare, unele din inuturi orientale cu mul i cre tini.

Începând cu anul 244 cre tinismul era alimentat în teritoriul etnic românesc și de prizonierii cre tini adu i de go i din Asia Mică și din Peninsula Balcanică. Din Asia Mică a adus pe la mijlocul secolului III pe p rin ii misionarilor no tri din secolul IV, **Ulfi și Eutihie**, ambii capadocieni.

1. **Marturii arheologice paleocre tine.** Precum observa unul din istoricii no tri de frunte, la Dun rea de Jos "cre tinarea a început poate mai devreme decât ne las s în elegem inscrip iile i monumentele, adică înainte de Constantin cel Mare".²

Num rul cre tinilor, pe atunci, nu va fi fost prea mare, dar se socote te de unii că existen a lor în Scythia Mică este atestat de o excep ional pies arheologic cre tin , desoperit la Constan a, în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este vorba de o

---

¹ Barnea, Ion, *Date despre episcopia Tomisului*, în *Izvoarele Crestinismului Românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanta, 2003, p. 207

² Pr.Prof.Dr.Mircea Pacurariu, *Pagini de istorie bisericească românească*, Sibiu, 1998, p. 24

gemma (cornalina), care acum se află la British Museum din Londra și care constituie o "dovadă directă"³ a prezenței creștinismului pe pământul dintre Dunăre și Mare.

Căci "acest document arheologic creștin" cel "mai vechi"⁴ din câte s-au găsit până acum pe pământul patriei noastre, fiind socotit de unii specialiști competenți aparține secolului al II-lea d. Hr., poartă pe el - rudimentar executat - scena Răstăgnirii și în partea de sus cuvântul simbolic "Ihtis".

Acest lucru este confirmat și de un număr apreciabil de piese arheologice paleocreștine, descoperite în peste o sută de așezări dacoromane (în număr mult mai mare s-au descoperit în Scythia Minor). Între cele mai semnificative reținem: „**gema de la Potaissa**” (azi Turda) cu o serie de reprezentări simbolice, între care și Bunul Pastor; o tablă a votiv (donarium) de la Biertan, lângă Media, cu inscripția „**Ego Zenovius votum posui**” și un disc cu monograma lui Hristos (XP); un fragment ceramic descoperit la Porolissum (azi Moigrad, jud. Salaj); mai multe opăi de bronz sau de lut ars, decorate cu semnul crucii sau cu monograma lui Hristos, descoperite mai ales în centrele urbane ale fostei provincii.

Alte obiecte paleocreștine s-au descoperit în **Banat și în Oltenia** (de pildă, parți dintr-un candelabru de bronz, descoperit la **Răcari-Dolj**, folosit desigur într-un loc de cult. Majoritatea acestora sunt din secolul al IV-lea, dar unele par să fie și mai vechi. S-au descoperit și câteva obiecte paleocreștine la Barbosii-Galati, important cap de pod roman la confluența Siretului cu Dunărea, care, după aprecierea arheologilor aparține secolului al III-lea.

2. Marturii lingvistice. O parte din termeni au fost preluați din latina populară vorbită de strămoșii noștri dacoromani și „încreștinăți”, iar alții creați pe loc de noii misionariști ai credinței creștine. Notăm cuvintele biserică (din basilica), credință, lege, Înviere, Înălțare, Boboteaza, Treime, Tata, Fecioara, înger, altar, cruce, rugăciune, toaca, tâmplă, păcat, părinte, a boteza, a cununa, a cumineca, a se închina, a se ruga ș.a. Câteva sărbători creștine au preluat numirile unor vechi sărbători păgâne apropiate ca data de ale noastre, primind, însă, un înțeles nou, creștin (Calatio-calationem - Crăciun, Florilia - Florii, Rosalia - Rusalii, dies conservatoria - sărbătoare).

---

³ Prof.Univ. Dr.Doc. Radu Vulpe "De la Dunăre la mare", Editura Arhiepiscopiei Tomisului și a Dunării de Jos, Galati, 1979,, p.17

3. Martiri creștini.

În teritoriul de la Dunărea de Jos, cel mai vechi martiriu cunoscut este cel al Sfintei Mucenice Melitina, executat sub Antoninus Pius la Marcianopolis și pomenit la 29 octombrie în Mineiul ortodox⁵.

În anul 202 p.Hr., Septimius Severus publică primul decret anticreștin, interzicând prozelitismul și deci proliferarea creștinismului. 26 de ani mai târziu, la 27 mai 228, în vremea lui Severus Alexander, este pomenit în Martirologii veteranul Iulius din Durostorum.

În provincia Scythia Minor⁶ și în imediata apropiere, numărul creștinilor martirizați în cursul persecuției lui Diocleian, în jurul anului 300, este foarte ridicat. Consemnăm între ei pe **Zoticos, Atalos, Kamasis și Filipos, toți la Noviodunum** (azi Isaccea), ale căror moaște s-au descoperit într-o criptă de la Niculitel, jud. Tulcea (azi depuse în biserica mănăstirii Cocos), pe **Chiril, Chindeas și Tasiu la Axiopolis** (azi Cernavoda), preotul Epictet și convertitul sau Astion la Halmyris (azi Dunavăț), Macrobiu, Gordian, Heli, Lucian, Zotic și Valerian, frații Argeu, Narcis și Marcelin, toți la Tomis (azi Constanța). În orașul Durostorum (azi Silistra), la granița dintre provinciile Scythia Minor și Moesia Inferior, consemnăm numele soldaților martiri Pasicrat, Valentin, Marcian și Nicandru, iar mai târziu pe soldatul Emilian; în satul Ozobia, lângă Durostorum, au patimit martirii Quintilian, Maxim și Dadas.

4. RETRAGEREA AURELIAN DIN DACIA

Retragerea aureliană din anul 271 este un important eveniment din istoria Daciei și el este în legătură cu evoluția situației politico-militare a Imperiului roman din secolele II și III, dar și a situației interne a provinciilor sale din rețea. Astfel că putem spune că: „criza prin care trecea provincia Dacia, îndeosebi în secolul al III-lea, reflectată în scăderea simțitoare a circulației monedei romane și a resurselor interne, a fost o consecință directă a marii crize prin care a trecut imperiul în acea epocă”.⁷

⁴ *Ibidem*, p.18

⁵ Pr.Prof.Dr.Ion R. Mureanu, *Martiri creștini de la Niculitel descoperiți în anul 1971*, în *BOR* an XCI (1973), nr.3/5 p.456

⁶ A se vedea, Victor Baumann, *Martiriile ale persecuțiilor religioase din zona Dunării de Jos în primele secole ale erei creștine* în *Izvoarele Creștinismului Românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, 2003, p.102

⁷ Nicolae Iorga, *Istoria Romanilor, vol.I-II, București, 1936, p.32*

CAP. 2. Rolul politic, economic și religios al ora ului Tomis

Cetatea grecească Tomis a fost înființată de coloniștii veniți din orașul grecesc Milet în secolul al VII-lea a.Hr.(cca.657 a.Hr.). Colonia avea: „trăsături ioniene specifice, atât în dialect cât și în instituții sau în viața religioasă.”⁸

În anul 313 a.Hr., Tomisul alături de alte cetăți grecești (Histria și Callatis) se alătură revoltei orașelor vest-pontice, Odessos, Apolonia și Mesambria, împotriva lui Lysimachos.

Tomisul participă între anii 62-64 a.Hr., împreună cu celelalte colonii vecine, ajutat de geții la război împotriva romanilor, înfrângând armatele lui C. Antonius Hybrida, proconsulul Macedoniei.

Importanța crescândă a portului Tomis a făcut ca, pe la 262 A.Hr., callatienii, împreună cu histrienii să încerce să domine acest port, fiind însă nereușiți datorită opoziției coloniei Byzantion. Colonia a posedat și teritorii agricole necesare pentru producerea hranei. Pe la începutul secolului III î.Hr.se desfășurase procesul de organizare a acestor teritorii rurale (numite chora).

Tomisul va deveni capitala provinciei romane Scythia Minor, deoarece era cel mai important centru politic, economic și strategic al provinciei. Pentru romani, Tomisul era foarte important pentru că era principalul port la Marea Neagră al provinciei Scythia Minor și pe aici nu doar că se desfășura întregul tranzit comercial naval al economiei provinciei, dar chiar numeroase trupe puteau foarte ușor veni pe cale maritimă aici.

CAP. 3. Episcopia Tomisului și importanța ei religioasă

Scythia Minor în secolul al VI-lea era o „provincie mitropolitană”, iar titularul ei devenise mitropolit, având 14 episcopii sufragane, în principalele orașe ale provinciei. Toate aceste scaune episcopale - inclusiv Tomisul - erau în legătură directă cu Patriarhia din Constantinopol, noua capitală a imperiului, principiu confirmat printr-o hotărâre a Sinodului IV ecumenic de la Calcedon, din anul 451. Deci erau legați de Roma prin limbă, iar de Constantinopol prin credință.⁹

⁸ Mihai Barbulescu, *Istoria României*, Ed. Enciclopedică, București, 1998, p.29

⁹ Virgil Lungu, *Organizarea vieții bisericești în Scythia Minor*, în „Izvoarele Creștinismului românesc”, Ed.Arhipiscopiei Tomisului, Constanta, 2003, p.84

Între anii 491-518 a domnit împ ratul romano-bizantin Anastasius I, când episcopia Tomisului a fost ridicat la rangul de mitropolie, „centrul al unei intense activități spirituale și culturale pentru cele 14 episcopii sufragane existente deja în Scythia Minor.”¹⁰

Biserica din Scythia Minor, ca și celelalte episcopate aflate de-a lungul Dunării, a avut un rol decisiv în răspândirea creștinismului în stânga Dunării și apoi în menținerea lui de-a lungul secolelor.

1. Episcopii de Tomis și rolul lor în Scythia Minor

Dintre episcopi, amintim, mai întâi, pe Evangelicus, **Titus** (sau Philus) și Marcu, apoi pe cei afirmați categoric în izvoare, ca: Betranion (Vetranion); care, în conflict cu împ ratul Valens, în anul 369, apără acerb ortodoxismul; Cherontius (sau Terentius), atestat în anul 381 la Sinodul II ecumenic, marele cărturar **Theotimus I**, apoi pe **Timotei**, prezent la Sinodul de la Efes din anul 431, Ioan, Alexandru menționat în opoziție cu nestorianismul. Le urmează **Theotimus II**, amintit în 458, om de mare cultură latină și apărător al ortodoxismului, **Paternus**, care în 519, semnează în actele ecleziastice de la Constantinopol cu titlul "Episcopus provinciae Acythiae metropolitanus", apărând deci în ipostaza superioară de mitropolit; în fine, ultimul episcop cunoscut din sec.VI este **Valentinian** (550-580), în corespondență cu Papa Virgilius, semnând "episcopus de Tomis, provinciae Scythiae".

2.) Prinții și scriitorii bisericești din Scythia Minor participanți la

întărirea credinței ortodoxe.

Cărturari și scriitori din Scythia Minor, care s-au afirmat în cultura europeană sunt: **Ioan Maxentiu, Ioan Cassian sau Dionysius Exiguus**.

a. Sfântul Ioan Casian (cca.360-430) s-a născut în provincia Scythia Minor, mai precis pe teritoriul actualului sat Casian, fost eremit, în județul Constanța, în jurul anilor 360-370.

Cultura dobândită în tinerețe îl va ajuta mai târziu la înțelegerea și cultivarea adevăratei teologii, cea întru Dumnezeu, dar și la alcătuirea lucrărilor sale care îi vor aduce faima în lumea creștină. În paralel, a beneficiat și de trăirea printre monahii care viețuiau în obștile celtice

---

¹⁰ Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p.9

din Dobrogea. În lucrarea sa „Despre a ez mintele m n stire ti” „Sfântul Casian subliniaz c „din copil rie s-a aflat printre c lug ri ”.¹¹

Dup ce a vie uit o vreme într-o m n stire din Dobrogea, situat în apropierea locurilor natale, Sfântul Ioan Casian a plecat împreun cu sora sa i cu prietenul Gherman la Betleem, în jurul anului 380. Dup moartea prietenului s u Gherman, Sfântul Casian pleac în Galia i se a eaz la Marsilia, centru comercial i port însemnat la rmul M rii Mediterane. Aici, Casian avea s - i împlineasc voca ia, cea pentru via a monahal , a ezând i rânduind m n stiri. Dar avea s - i descopere i o a doua voca ie, voca ia teologiei monahale, apucându-se de opera literar pentru care este amintit pân ast zi.

Scrierile alc tuite de Sfântul Ioan Casian trateaz doua mari probleme:

- lupta contra p catului i biruin a asupra lui prin organizarea tuturor eforturilor pentru îmbun t irea spirituala.
- men inerea cu t rie a înv turii sinoadelor ecumenice, c Hristos e om adev rat i Dumnezeu adev rat i ne deschide calea spre realizarea des vâr irii.

1. „Despre a ez mintele mân stire ti i despre t m duirile celor opt p cate principale” este lucrarea scris în anul 420, la solicitarea episcopului de Apta Iulia i cuprinde 12 c r i în care sunt descrise ve mintele monahilor din Egipt, cu semnifica ia lor, regula rug ciunilor i psalmilor de noapte, norma canonic a rug ciunilor i psalmilor zilnici i rânduielile celor ce renun la lume, adic a celor care intr în monahism.

2. „Convorbiri duhovnice ti” este capodopera scriitoriceasc a Sfântului Casian, lucrare de propor ii, scris între anii 420-429. Cele 24 de convorbiri, împ r ite în trei mari capitole, ating subiecte dintre cele mai importante privind via a ascetic i nevoinele necesare mântuirii.

b. Dionisie Exigul sau cel Mic

La circa 100 de ani dup Sfântul Ioan Casian, un alt "scit", adic un alt dacoromân, a plecat din p r ile noastre pe drumurile ecumenice ale Asiei i Europei cre tine. N scut probabil în jurul anului 470 în Scythia Minor.

---

¹¹ Ioan G Coman, *Spiritualitatea patristic în Scythia Minor. Ortodoxia credin ei* în “Ortodoxia”, an XXIX, 1977, nr. 2, p. 169

Opera lui e vast . Un numar de traduceri patristice în limba latin pentru folosul unor confratri, altele privind personalitatea si date personale: Despre scribtoarea Patrilor; Prefete la traducerile facute, cu informatii biografice;

Apoi a mai scris: Scrisoarea sinodală din anul 430 a Sfântului Ciril al Alexandriei trimis patriarhului Nestorie al Constantinopolului pentru îndreptare; Tomosul către Armeni al patriarhului Proclu, în care călugării sciici i-au însușit: "**Unul din Treime a suferit pentru noi cu trupul**", împotriva lui Nestorie.

Dionisie Exiguul a întreținut strânse relații cu călugării "sciici": Ahile, Ioan-Maxentiu, Leontie, Mauriciu etc., cu alții orientali și occidentali. A alcătuit florilegiul "Exempla Sanctorum Patrum" - o sursă de pasaje patristice - soluții împotriva ereticilor și bazele filosofiei creștine.

Scrieri de drept canonic le-a tradus în limba latină, în două ediții. **Canoanele Sinoadelor Ecumenice** (de la Niceea, Constantinopol, Efes și Calcedon), ale unor sinoade locale. El este autorul unor lucrări de cronologie creștină .

c. Ioan Maxeniu și călugării sciici.

Asemenea Sfântului Ioan Casian și a lui Dionisie cel Mic, al treilea teolog produs de Scythia Minor, Ioan Maxeniu, este tot un monah, din grupa cunoscuților călugării sciici.

Ioan Maxeniu, despre a cărui viață nu știm nimic precis, decât că a scris din Constantinopol un număr de opusculă și un răspuns la o scrisoare atribuită papei Hormisdas. Sentimentele cămônahii sciici aprind hotărârea Calcedonului referitoare la unirea ipostatică a celor două firi ale Mântuitorului și combătând pe nestorieini, au elaborat formula: "*Unul din Treime a suferit cu trupul*", formula pe care ei au prezentat-o împăraților Iustin și Iustinian, generalului Vitalian și papei Hormisdas.

Insuși mitropolitul de Tomis, Paternus, a fost sesizat de aceasta formulă, pe care însă n-a aprobat-o. Deși unele amănunte ale acțiunii călugărilor sciici nu sunt încă deplin lămurite, ca de pildă, numele și numele delegaților lor (Ahile, Ioan Maxentiu, Leontie și Mauriciu, plecați la Roma, dacă numai unii dintre ei sau toți tăiau și grecește, dacă Leontie poate fi identificat cu Leontie de Bizanț etc., totuși teologia elaborată și susținută de Ioan Maxentiu e marcabil și merită să fie relevată cel puțin în sub anumite aspecte. În timp ce Sfântul Ioan Casian ataca pe Nestorie înainte de Sinodul de la Calcedon, Ioan Maxeniu critică pe ereziarh și pe partizanii lui după această dată, aparind o formulă de grup cu noțiuni și raționamente care între timp se rafinaseră și sunau prea precis pentru "marea taină" a Întrupării.

d. Episcopii tomitani i Sinoadele ecumenice. Eusebiu de Cezareea aminte te c un episcop din Scitia a participat la Sinodul I Ecumenic de la Niceea în 325, "nici scitanul nu lipsea din adunare"¹²; posibil s se fi numit Marcu.

În anul 369 era atestat documentar episcopul Betranion, ap r tor al Ortodoxiei în fa a ereziei ariene; urma ul s u Gherontie a participat la Sinodul îi ecumenic de la Constantinopol din 381.

Episcopul Gherontius (sau Terentius) al Tomisului, care a participat la Sinodul al II-lea Ecumenic din Constantinopol, din mai-iulie 381, convocat de împ ratul Teodosie I cel Mare, în care a fost condamnat definitiv arianismul, macedonianismul (pnevmatomahii ce negau dumnezeirea Duhului Sfânt) i P rin ii sinodali, între care Sf. Grigore de Nazians, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigore de Nissa, Sf. Chiril din Ierusalim, Amfilohie din Econium s.a. au completat Simbolul credin ei cu înc 5 articole, m rturisind dumnezeirea Duhului Sfânt, comuniunea Sfin ilor, Judecata din Urm , învierea mor ilor.

La Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes, din 431, participa i episcopul Timotei al Tomisului. Cei 153 episcopi condemn erezia lui Nestorie i semneaz cele 12 anatematisme ale Sfântului Chiril patriarhul Alexandriei, prin care patriarhul constantinopolitan eretic Nestorie este scos din scaun.

Episcopul Alexandru al Tomisului a participat în anul 449 la sinodul local de la Constantinopol, convocat de împ ratul Theodosius al II-lea pentru a-l sprijini pe ereticul monofizit Eutichie, îns p rin ii sinodali au nesocotit voina împ ratului, fiind împotriva ereticului.

Al aptelea semnatar al deciziilor luate atunci a fost "Alexander reverendissimus Episcopus Tomitanorum civitatis provinciae Scythiae"¹³, reprezentând a adar Dobrogea.

Nu a luat parte la "Sinodul tâlharesc de la Efes 449" i nici la al IV-lea Sinod Ecumenic de la Calcedon din 451, unde a fost condamnat monofizismul i prin "Epistola dogmatica ad Flavianum" a Papei Leon cel Mare ce-l considera pe Eutichie ca "eretic periculos", dar a semnat deciziile acestui sinod, venind la Constantinopol în 452, dupa retragerea hunilor invadatori în inuturile Dun rii de Jos.

---

¹² *Viata fericitului Imparat Constantin*, III, 7 apud, Pr.Prof.Dr. Ioan M. Bota, *Studii de istorie*, Ed.Cartea Crestina Cluj, 1998, p.124

¹³ *Ibidem*, p. 122

La Sinodul IV ecumenic din 451 papa Leon cel Mare a trimis cinci delegați: trei episcopi, Paschasinus de Lilybaeum, Lucentius și Iulian de Cos și doi preoți, Bonifaciu și Vasile. Ședința a doua din 13 octombrie a fost prezidată chiar de episcopul Paschasinus de Lilybaeum. Delegația papală a semnat hotărârile sinodului.

Papa Leon cel Mare a acceptat hotărârile Sinodului cu excepția canonului 28. Surprinzător este faptul că deși episcopul Tomisului din acea perioadă, Alexandru, nu a putut participa personal, el a semnat ulterior hotărârile acestui sinod; deci într-un fel sau altul Constantinopolul, Roma și Tomisul au acționat împreună, deși începând de acum gândirea răsăriteană și apuseană va evolua tot mai divergent, fiind, în sfârșit, sursă de întrerupere a comuniunii eclesiastice. Justinian care voia să salveze unitatea amenințată a Imperiului printr-o atitudine conciliantă față de monofiziți a condamnat de dragul lor printr-un edict în 544 „Cele trei capitole” (cei trei capi decedați de mult ai colii antiohiene: Teodor de Moquestia, Teodoret de Ciri și Ibas de Edessa). Justinian a chemat pe papa Vigiliu la Constantinopol și l-a determinat în cele din urmă să cedeze. În aprilie 548 prin faimosul „Judicatum” papa îi dădea adeziunea la condamnarea celor trei capitole, precum și a celor 12 Anatematisme ale Sfântului Chiril al Alexandriei.

Când episcopii occidentali au luat cunoștință de actul lui Vigiliu au fost cuprinși de indignare. Chiar și diaconii Bisericii Romei Rusticus și Sebastian s-au ridicat împotriva papei. Suprăținat de atitudinea lor publică papa îi excomunică. Ei însă nu cedează și scriu în toate provinciile că papa prin publicarea Judicatumului ar fi întreprins un lucru vătămător Sinodului de la Calcedon. Așa s-au adresat ei episcopului Aurelian de Arles din Galia și lui Valentinian, episcop de Tomis din Scythia Minor. Lucrul acesta a produs mari nemulțumiri. Alarma de aceste zvonuri cei doi episcopi au scris papei spre a se informa asupra acestora. Scrisoarea lui Valentinian s-a pierdut. Considerăm că aceasta a fost scrisă în limba latină.

Ne-am rămas numai răspunsul papei din 18 martie 550, în care ni se dă câte o informație cu privire la Valentinian și la viața internă a Bisericii din Tomis. Tot din această scrisoare aflăm că Biserica Tomisului avea în acea vreme reprezentanți la Constantinopol. În scrisoare papa invită pe episcopul Valentinian sau pe reprezentant al său să vină la Constantinopol pentru a-l muriri și să constate că el nu a părăsit credința ortodoxă de la Calcedon.

Sfârșitul episcopiei Tomisului

De i la Sinodul V ecumenic nici Valentinian, nici episcopii Illyricului nu au luat parte, numele s u apare citat în scrisoare trimis de Justinian p rin ilor chema i la sinod, precum i în edin a a VII-a a sinodului din 26 mai 553.

El este de fapt ultimul episcop atestat la Tomis, care a jucat un rol important în rela iile biserice ti dintre Roma i Constantinopol. Arhiepiscopul i mitropolitul Valentinian de Tomis, în anul 549 îi scrie Papei Vigilius referitor la disputele teologice asupra "Celor trei Capitoale".

CONCLUZII

Contribu ia episcopiei Tomisului la înt rirea vie ii religioase i culturale în inuturile sud-dun rene este o lucrarea a Duhului Sfânt care a rev rsat sfin enie peste teritoriul i poporul rii noastre. Episcopii tomitani sunt o dovad concret a plenitudinii harice ce îmbrac în cultur i adev r pe cei consacra i lui Dumnezeu care lumineaz mintea în cunoa tere deplin . Romanizarea i cre tinarea teritoriilor nord-dun rene s-a f cut în strâns leg tura cu Imperiul bizantin, de care popula ia romanica se sim ea strâns legat . Romanizarea i cre tinarea au fost dou procese paralele, încât se poate spune ca la încheierea lor a ap rut în istorie un popor nou, cel român, cu o credin a nou , cea cre tina, cu alte cuvinte poporul român s-a n scut cre tin.

BIBLIOGRAFIE

1. **Baumann Victor**, *M rturii ale persecutiilor religioase din zona Dun rii de Jos în primele secole ale erei cre tine* în *Izvoarele Crestinismului Românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, 2003
2. **Barbulescu , Mihai**, *Istoria Romaniei*, Ed.Enciclopedica, Bucuresti, 1998,
3. **Barnea, Ion**, *Romanitate i Crestinism la Dunarea de Jos, Symposya Tracologica*, nr.7, Tulcea 1989,
4. **Bota, pr.prof.dr. Ioan M.**, *Studii de istorie* , Ed.Cartea Crestina, Cluj, 1998,
5. **Coman, Pr. Prof. Dr., G. Ioan**, <<Scitii>> *Ioan Casian si Dionisie cel Mic*, în revista "Studii teologice", seria a II-a,XXVII (1975), nr. 3-4.
6. **IDEM**,Spiritualitatea patristic în Scythia Minor. Ortodoxia credin ei în "Ortodoxia", an XXIX, 1977, nr. 2.
7. **Iorga, Nicolae**, *Istoria Romanilor, vol.I-II, Bucuresti, 1936*
8. **Lungu, Virgil**, Organizarea vietii bisericesci în Scytia Minor, în *Izvoarele Crestinismului romanesc*, Ed.Arhiepiscopiei Tomisului, Constanta, 2003,
9. **P curariu, Pr. Prof. Dr., Mircea**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Romane*, Vol. I, Bucuresti, 1996.
10. **IDEM**, *Pagini de istorie bisericeasca romaneasca*, Sibiu, 1998,
11. **Parvan, Vasile** *Contributii epigrafice la istoria crestinismului daco-roman*, Bucuresti, 1911,
12. **Ramureanu, Pr.prof.dr.Ion**, *Martirii crestini de la Niculitel descoperiti în anul 1971*, în BOR an XCI (1973), nr.3/5
13. **Vulpe, Prof. Univ. Dr. Doc. Radu**, *"De la Dunare la mare"*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului i a Dunarii de Jos, Galati, 1979,